

Nevzdáme se! Nikdy!

Josef Gabčík. Život a smrt velitele paraskupiny ANTHROPOID

JAROSLAV ČVANČARA

Mohlo by se zdát, že heroické osudy Josefa Gabčíka, ztělesňujícího odvahu, a vlastenectví a právem se řadícího mezi největší postavy moderních českých a slovenských dějin, jsou již známy. Že vše již bylo napsáno. Hodnověrných údajů o něm je ale málo. Již proto, že osobní deník si zřejmě nikdy nepsal a nebyly nalezeny ani žádné jeho poznámky či dopisy. Jeho osobnost jsme doposud znali jen z úředních listin a strohých vojenských dokumentů. Teprve v poslední době se objevila nová fakta a postupně jsou tak rozkrývány jeho životní osudy.

Připomeňme, že brzy po válce vyšel jeho portrét na československé poštovní známce¹ a od roku 1949 nese jeho jméno ulice v Praze-Libni. V roce 1968 byl Gabčík vyznamenán in memoriam hvězdou I. třídy Československého vojenského řádu Bílého lva „Za vítězství“. V roce 1973 vydal Milan Varsík monografii *Kto ste, Jozef Gabčík?* Jihoslovenská obec a přilehlé vodní dílo již za minulého režimu nese jméno Gabčíkovo. V Žilině byl v roce 1994 u kasáren 5. pluku speciálního určení Josefa Gabčíka instalován památník s jeho bustou. Další sochařské dílo se nachází v kryptě katedrálního chrámu sv. Cyrila a Metoděje v Resslově ulici v Praze a také na domě Pod Záhorskem 1 v Plzni-Roudné. Zatím poslední, jednoznačně nejvydařenější busta, jejímž autorem je mladý sloven-

ský umělec Peter Repka, byla odhalena v Gabčíkově rodné obci Poluvsie 11. října 2014. Slovenská režisérka Veronika Tóthová v roce 2013 natočila o Gabčíkovi sedmdesát šest minut dlouhý televizní dokument. A u příležitosti 70. výročí konce druhé světové války ho letos v květnu povýšil slovenský prezident Andrej Kiska do hodnosti brigádního generála in memoriam.

Mládí

Gabčíkův dědeček Adam se narodil 24. prosince 1859 a babička Judita, rozená Tkáčiková, 13. prosince 1859. Otec František Gabčík², narozený 13. října 1873 ve Stránském, příslušný do Poluvsie u Žiliny, uzavřel v roce 1898 sňatek s Márií Baránkovou (v některých vojenských listinách

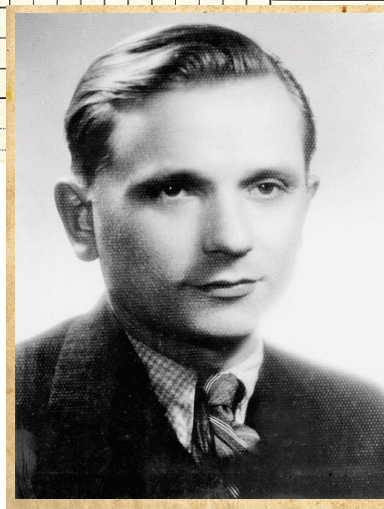
je přímo Gabčíkem uváděna jako Beránková), narozenou 1. prosince 1876 v obci Konská. Nevíme o ní téměř nic a nezachovala se ani její fotografie. V manželství se narodily děti Alexander³, Michal⁴ a Františka⁵. Otec František byl mezitím dvakrát za prací ve Spojených státech. Když se na jaře 1911 vrátil, dal se do stavby rodinného domku. V pořadí čtvrté dítě, nejmladší Josef, přišlo na svět 8. dubna 1912 v Poluvsii, s příslušností do obce Stránske v okrese Žilina. Avšak peníze na dostavbu domku nestačily. Proto se ještě s dvěma sousedy znovu vydal za moře.⁶ Mezitím vypukla první světová válka a tak se mohl z Ameriky vrátit až v roce 1920. Dostavěl chalupu a koupil pole. Hospodářství se rozmohlo, k jedné kravce přibyla druhá, později třetí. Všechny

18. 8. 1945, čtyřicetihaleřová, šedohnědá, a čtyřkorunová, světle fialová, ocelotisk, archy po 200 známkách, tzv. Londýnské vydání – série osmi významných vojáků čs. zahraniční armády (kromě Gabčíka to byli František Adámek, Otakar Jaroš, Jiří Král, Miroslav Novák, Pravoslav Řidký, Alois Vašátko, Stanislav Zimprich). NOVOTNÝ, Ladislav: *Speciální (filatelistický) katalog 1949*, s. 100.
- V matričním zápise kostela v Konské bylo jméno František dodatečně přeškrtnuto a zapsáno jako Ferdinandus. Kdy se tak stalo, není známo, avšak některé dokumenty z období Slovenského štátu i z pozdější doby uvádějí jméno Ferdinand. On sám se však až do své smrti podepisoval jako František. Blízcí jej oslovovali Fero – což může být jak František, tak Ferdinand. Srov. ŠUSTEK, Vojtěch: *Atentát na Reinharda Heydricha a druhé stanné právo na území tzv. protektorátu Čechy a Morava*. Scriptorium, Praha 2012, s. 717, 773–775.
- Alexander Gabčík, nar. 16. 3. 1899 v Poluvsii, ženatý s Márií, roz. Špírkovou, nar. 11. 4. 1906 v Turanech nad Váhom, bytem Žilina, Rajecká cesta č. 3010. Spolu měli dcery Melaniu a Miladu.
- Michal Gabčík, nar. 25. 9. 1907 v Poluvsii, trpěl těžkou chorobou, neudržel se na nohou. Když začal mít nesnesitelné bolesti, byl hospitalizován v žilinské nemocnici, kde v roce 1933 zemřel.
- Františka Jankechová-Gabčíková, nar. 22. 10. 1903 v Poluvsii, provdaná za Petera Jankecha, nar. 10. 6. 1899 tamtéž.

[illegible]

Výřez ze stránky z třídního katalogu Živnostenské školy pokračovací v Kovářově: výkaz docházky a prospěchu 1. třídy 1927–1928, portrétní fotografie Josefa Gabčíka krátce po vyučení a jeho vysvědčení z roku 1929: chování – chvalitebné, písemné práce – dobrý, živnostenské kalkulače – dobrý, živnostenské účetnictví – chvalitebný, odborné kreslení a rýsování – výborný, občanská nauka – chvalitebný

Foto: SOKA Písek, repro z knihy Kto ste, Jozef Gabčík? a archiv autora

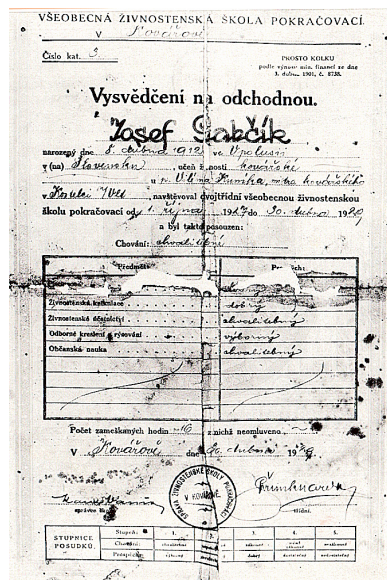
čtyři děti pomáhaly na statku. Celá rodina byla tradičního římsko-katolického vyznání.

Podobně jako ostatní chlapci lezl Josef ve volném čase po bílých vápen-
cových skalách mezi Poluvsí a Strán-
ským, hrál fotbal, rybařil a v zimě
lyžoval. Obecnou školu navštěvoval
v nedalekých Rajeckých Teplicích.
Prý se vyznačoval charakteristickým,
mírně chraplavým, sípavým hlasem.
V deseti letech podstoupil operaci
slepého střeva. Podle Alexandrovy
ženy Márie později hrál na křídlovku,

boxoval a jezdil na motorce, což v té době nebylo obvyklé.

Československá republika se starala o vzdělání slovenských dětí, i proto působil v jihočeském okrese Mirovice Komitét pro umísťování dětí ze Slovenska a Podkarpatské Rusi. S kamarádem Paľem Michalíkem z Lietavské Lúčky odjel Josef v roce 1926 do jižních Čech. V Pechově Lhotě a v Kostelci nad Vltavou se u mistra Viléma Kuníka učil oboru kovář – zámečník. Další dva roky navštěvoval Živnostenskou školu pokračovací v Kovářově.⁷ Po

- 6 Práci našel v argentinských dolech. Podle vyprávění Márie Gabčíkové to byl svérázný
muž s vyhraněným světónázorem. Když se dozvěděl, že ve Spojených státech vznikl
krajanský česko-slovenský spolek, přispěl na budoucí československý stát.
- 7 Srov. *SOkA Písek*, soubory Gabčík_1927_28_A-C, soubory Gabčík_1928_29_A-C, Základ-
ní odborná škola Kovářov, inv. č. 5, sign. IB/4, kniha č. 5, Výkaz docházky a prospěchu
1. třídy 1927-1928 a inv. č. 6, sign. IB/5, kniha č. 6, Výkaz docházky a prospěchu 2. třídy
1928-1929. Není bez zajímavosti, že v 80. letech minulého století právě v Kovářově doží-
val svá poslední léta plk. v. v. Emil Strankmüller, bývalý šéf ofenzivního zpravodajského
odboru Ministerstva pln. obrany v Londýně a zástupce plk. gšt. Františka Moravce, jenž
se bezprostředně spolupodílel na organizaci operace ANTHROPOID.

návratu z Čech zůstal nějaký čas u rodičů. Otec se však jen těžko smiřoval se skutečností, že ani Alexander, ani Josef netouží stát se rolníky.

Josef Gabčík nastoupil 1. října 1932 základní vojenskou službu u 12. roty 3. praporu Pěšího pluku 14 v Košicích. V Prešově absolvoval poddůstojnickou školu. V květnu 1933 byl povýšen na svobodníka a v září téhož roku na desátníka. Byl dobrým, ukázněným vojákem a vojenský život jeho veselé povaze plně vyhovoval. Dne 1. dubna 1934 podepsal tříletý závazek jako dělesloužící poddůstojník. Následně byl 1. srpna 1935 povýšen na četaře a přemístěn k 8. rotě. Až 1. dubna 1937 byl propuštěn do zálohy, do vojenské chemické továrny č. 4 na výrobu bojových chemických látek v Žilině. Nejříve pracoval ve své původní profesi zámečníka a po absolvování kurzu byl zařazen do oddělení výroby bojových látek. Pracoval v rizikovém prostředí, přímo u reaktoru.⁸

V roce 1938 vrcholila aktivita slovenských ultranacionalistů. Mnichovský diktát vykládala Hlinkova ľudová strana jako ryze „českou záležitost“. Otec František se po návratu z Ameriky hlásil k sociální demokracii. Možná že ho již tam oslovily demokratické ideály. Byl přesvědčeným čechoslovakistou a tento postoj neváhal projevovat i na veřejnosti. Když v roce 1927 Andrej Hlinka⁹ řečnil v Rajeckých Teplicích, František na něho pokřikoval a přede všemi jej nazval zrádcem.¹⁰ Vysmíval se oficiál-

nímu pozdravu Hlinkových gard „Na stráž!“, ozývajícímu se z hrdel nacionalně smýšlejících Slováků. Nesnášel jejich popěvky typu: *Od Prešova ide vlak, vezie sa v ňom Šaňo Mach, všetci Židia aj Židovky majú z neho strach. Rež a rúbaj do krve po tej českej kotrbe..., Čech do mecha a mech do Dunaja! Česi peši do Prahy!*

V době mnichovských událostí se Josef zúčastnil protestní manifestace na obranu republiky. V žilinské restauraci Malá Fatra se dostal do potyčky s hospodskou lůzou. Proto v továrně přespával s ostře nabitou zbraní.

Na podzim 1938 (přesné datum se nepodařilo zjistit) utrpěl v zaměstnání vážný úraz. Při práci u reaktoru se nadýchal výparů jedovatého yperitu, který pronikl ochrannou maskou. Celý obličej zachvátila bolest. Nescházelo mnoho a přišel by o zrak. Naštěstí se mu dostalo rychlé lékařské pomoci a byl hospitalizován. Po vyléčení mu lékaři doporučili změnu zaměstnání.

V březnovém víru

Dne 1. prosince 1938 byl Josef Gabčík přeložen do tovární pobočky ve Sv. Beňadiku¹¹, součásti obce Skala u Trenčína, se zařazením jako vrátný, poté správce armádních skladů.¹²

Slovensko v té době prožívalo dramatické okamžiky. Hlinkova garda se postavila do čela odporu proti „českému útlaku“. Události dostaly rychlý spád. V noci na 10. března 1939 prezident republiky dr. Emil

Hácha zbavil některé slovenské irendentistické ministry funkcí. Slovenští nacionalisté tento krok označili za pošlapání národní hrdosti. Msgre. dr. Jozef Tiso požádal 13. března 1939 v berlínském Novém říšském kancléřství Adolfa Hitlera o ochranu. O den později Slovenský autonomní sněm „ve jménu Boha a vůle národa“ vyhlásil samostatný Slovenský štát. Dne 20. března 1939 se do vojenského objektu ve Skale u Trenčína dostavili němečtí důstojníci. Žádali klíče od skladů, ale Josef Gabčík je odmítl s tím, že nemá příslušný rozkaz.¹³

Do slovenské armády Josef vstoupit nehodlal. Pod záminkou, že si chce opatřit dokumenty ke svému nástupu k finanční stráži, požádal o čtrnáctidenní dovolenou. Naposledy se objevil u svých rodičů v Poluvsi. Poté z vojenského skladu odcizil pistole a další materiál¹⁴ a v noci na 4. června 1939 překročil u Čadce hranice do Polska. V Krakově se přihlásil do vznikající československé zahraniční jednotky, s níž strávil několik týdnů v táboře v Malých Bronowicích. Mezitím četnická stanice v Orechové v okrese Trenčín, v součinnosti s okresním úřadem v Žilině, nařídila okamžité vyšetřování. Pro krádež a zběhnutí bylo po neznámém Gabčíkovi vyhlášeno celostátní pátrání.¹⁵

Na půdě Francie

V pátek 28. července 1939 odplul Gabčík z polského přístavu Gdyně na

8 AA, rozhovor autora s paní Márií Gabčíkovou v květnu 1988.

9 Andrej Hlinka, nar. 27. 9. 1864 v Černové u Ružomberoku, slovenský katolický kněz, politik, vůdčí osobnost slovenských autonomistických snah, zakladatel Hlinkovy slovenské ľudové strany HSLS. Nedlouho před svou smrtí se dohodl na spolupráci své strany s Konradem Henleinem. Zemřel 16. 8. 1938 v Ružomberoku. Po jeho smrti se k jeho odkazu hlásily organizace Hlinkova garda a Hlinkova mládež.

10 Bratislava, 20. 7. 1942: dopis přednosta nejvyššího slovenského policejního úřadu ÚŠB (Ústredňa štátnej bezpečnosti) Dr. Petera Starinského pro policejního ataše Franze Goltze z 14. 7. 1942. SNA, f. Odbočka spravodajskej ústredne Bratislava (203), sign. 203-80-62. Srov. ŠUSTEK, Vojtěch: *Atentát na Reinharda Heydricha a druhé stanné právo na území tzv. protektorátu Čechy a Morava*, s. 774.

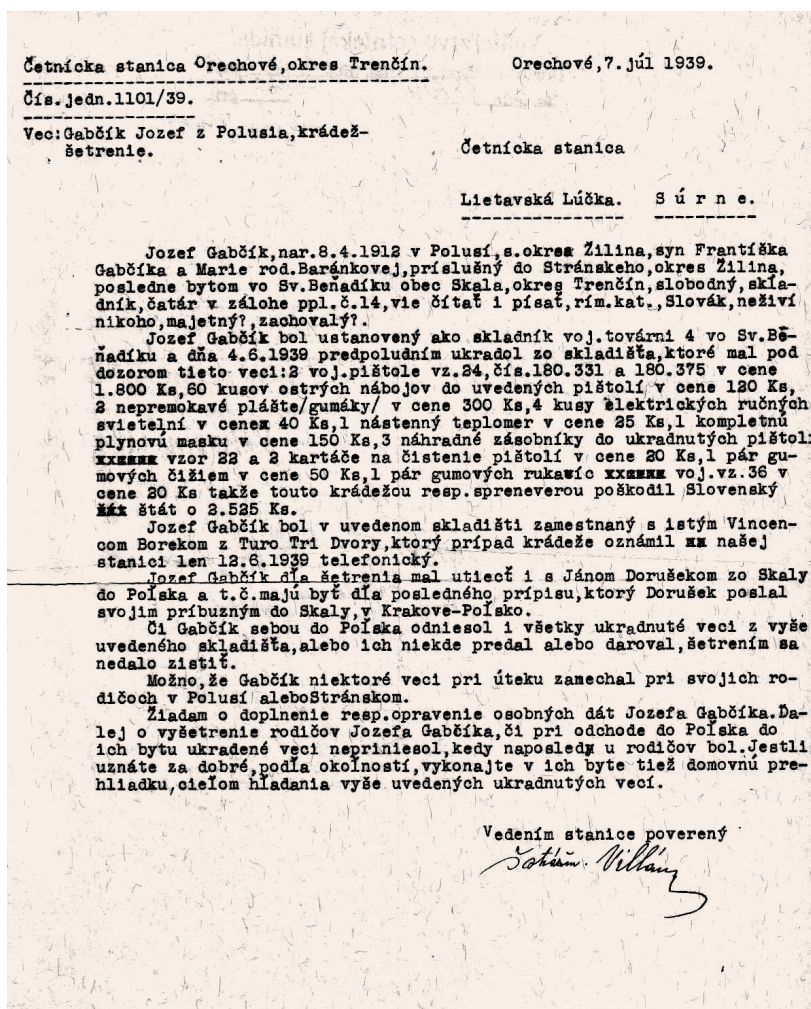
11 Sv. Beňadik je nejstarší poutní místo na Slovensku. Slovenská verze názvu se používá kvůli odlišení od Sv. Benedikta z Nursie – zakladatele řádu benediktinů.

12 Viz Pátrací oběžník četnické stanice v Orechové z 1. 8. 1939. Kopii dokumentu laskavě poskytl pan Stano Bursa s udáním pramene: Gabcik.rar/ŠOKA ŽA-OÚ Žilina prez. kr. 40 (1940) – 1221-1940 – RAR archive.

13 Podle nedoložené verze se dopustil sabotáže, když do přepravních zásobníků s yperitem nalil žiravinu.

14 Konkrétně dvě armádní pistole vz. 24, č 180 331 a 180 375 s třemi zásobníky vz. 22 a 60 náboji, čištění, teploměr, plynovou masku, gumové holínky, rukavice, nepromokavé pláště, čtyři elektrické svítily. Viz Pátrací oběžník četnické stanice v Orechové z 1. 8. 1939.

15 Šetřením příslušníků četnické stanice z Orechové v Poluvsi a Stránském nebylo zjištěno, že by se Josef Gabčík zdržoval u rodičů ani

Zpráva četnické stanice Orechové, okr. Trenčín, ze 7. července 1939

Zdroj: Stano Bursa

lodi M/S Chrobry. Jako u většiny transportů Čechoslováků do Francie, i tato loď směřovala Baltským a Severním mořem dolů na jih, do francouzského přístavu Boulogne. V kasárnách v Lille spolu s dalšími Čechoslováky podepsal pětiletý závazek ke vstupu do cizinecké legie. Dne 9. srpna 1939 se z přístavu Marseille přeplavil přes Středozemní moře do alžírského Oranu. Vlákem a vojenskými kamiony pak pokračoval přes Sidi-bel-Abbès. Dne

18. září byl přidělen k 1. pěšímu pluku Légion étrangère v El-Arichu. Služba v legii však netrvala dlouho.

V září 1939 začala válka. Josef jako většina ostatních přijal zprávu s uspokojením, protože podle československo-francouzské dohody byl spolu s dalšími krajany z legie uvolněn. Již 24. září 1939 se vrátil zpět do Marseille, odkud pokračoval do jihofrancouzského Agde. Zde se organizovala čs. zahraniční armáda. Dne 26. září

1939 byl zařazen jako zástupce velitele čety 12. roty čs. 1. pěšího pluku.

S Janem Kubišem se pravděpodobně poznal již v Polsku. Všichni, kteří je během působení v čs. zahraniční armádě poznali, o Gabčíkovi a Kubišovi hovořili jako o kamarádké dvojici, zapálených čechoslovakistech, kteří se shodovali ve svých názorech. Pro temperamentního a nápaditého Gabčíka¹⁶ byl solidní, rozvážný Kubiš ideálním druhem.

Kubiš ve svém deníku uvádí, že si koupili jízdní kola a jezdili po službě na výlety a do města. Zmiňuje se rovněž, že chtěli u jedné spřátelené české rodiny strávit dovolenou, ale že Josef ze silného nachlazení vážně onemocněl a více než tři týdny strávil v nemocnici v Nancy.

Napadením Belgie, Holandska, Lucemburska a posléze Francie začala válka na Západě. Čs. 1. pěší pluk, jemuž velel plk. Jan Kratochvíl, dorazil ve dnech 11. a 12. června 1940 ke Coulommiers. Gabčík byl velitelem družstva 12. kulometné roty. Dříve než Čechoslováci stačili zaujmout obranné postavení, přišel rozkaz přesunout se rychlým pochodem k břehům Seiny. Krytí palbou svých druhů museli řeku překonat všemi nouzovými prostředky. Kolem města Gien se rozpoutaly těžké boje. Situace nabrala nevyhnutelný směr. Francie kapitulovala! Existovalo reálné nebezpečí, že porážení Francouzi Čechoslováky vydají vítězným Němcům.

Naštěstí britská admirálita vyslala k záchraně Čechoslováků loď do jihofrancouzských přístavů. Gabčík se spolu s dalšími dostal přes Béziers do přístavu Sète, kde však museli pod přísnou francouzskou kontrolou odevzdat veškerou výzbroj a výstroj. On a Kubiš své pistole nevydali. Odešli k moři a tam, krytí rachotem tříštících se vln, odřízli dna svých polních láhví, do dutin uložili zbraně a tak je propašovali do Anglie.

že by zanechal nějaké psaní. Otec vyšetřovatelům sdělil, že syn dostal výpověď z naturálního bytu ve Sv. Beňadiku, a to v době, kdy chtěl uzavřít sňatek, od kterého musel upustit, protože další vhodný byt nemohl najít, a že z tohoto důvodu pravděpodobně zběhl...

Viz Pátrací oběžník četnické stanice v Orechové z 1. 8. 1939.

¹⁶ Dne 1. 1. 1940 byl povýšen do hodnosti rotného. VÚA - VHA, f. Kvalifikační listiny, Kmenový list Josefa Gabčíka, válečná vložka.

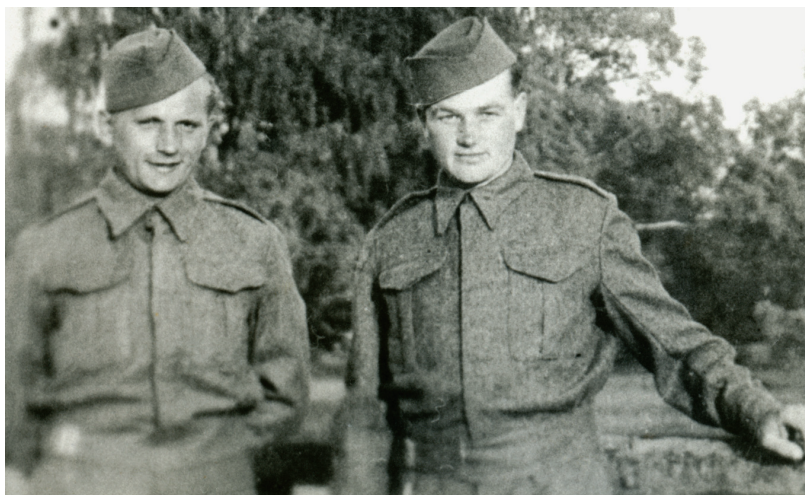
It's a Long Way to Tipperary

Se zbývající částí čs. armády se oba nalodili na egyptskou loď Rod el Farag a přes britskou válečnou základnu Gibraltar a přes Atlantik zamířili k britským břehům. Šlo o poslední lodní transport z poražené Francie. V Liverpoolu přistáli v pátek 12. července 1940.

Prvním domovem Čechoslováků v Anglii se stalo stanové městečko Cholmondeley v hrabství Cheshire. Po reorganizaci zbytku armády a vzniku 1. československé smíšené brigády byl Josef Gabčík ustanoven zástupcem velitele 2. čety 3. roty 1. pěšího praporu 1. čs. smíšené brigády. Oblékl slušivý battledress s plátěnou nášivkou se státním znakem a nápisem Czecho-slovakia. Dne 12. srpna 1940 byl vyznamenán za odvahu a mimořádné bojové zásluhy ve Francii francouzským válečným křížem Croix de Guerre.¹⁷

Československým vojákům se všude v Anglii dostávalo milého přijetí. Přišli z rozvrácené Francie do země rozhodnuté bránit se agresorovi všemi prostředky. Britové zdravili naše vojáky zvláštním pozdravem – sevřenou pěstí se vztyčeným palcem. Lidé na ulici je nejdříve žádali, aby zazpívali československou hymnu. Nabízeli jim pohoštění, ženy a mladé dívky žádaly o podpisy.

Také Gabčík a Kubiš vnímali náklonnost britského obyvatelstva a lichotila jim přízeň britských dívek. Když se jednou vraceli z kina, seznámili se s Lornou a Ednou Ellisonovými. Slovo dalo slovo a oba vojáci přijali pozvání do jejich rodiny v Ightfield ve Whit-

Anglie. S Janem Kubišem, poprvé v battledressech.

Foto: archiv autora

church, v hrabství Shropshire. Lorna se do Josefa brzy zahleděla. Později jej charakterizovala jako *sympatického, povídavého mladíka, jenž vše dokázal obrátit v žert*.¹⁸ Ve dnech 7.–8. září 1940 spolu s Kubišem navštívili region West Midlands. Zašli si na představení do Shakespearova divadla ve Stratfordu a v hrabství Cheshire si prohlédli město Nantwich.

K nepřijemnému incidentu došlo na svátek sv. Václava, v sobotu 28. září 1940 v pozdních večerních hodinách v restauraci hotelu Red Lion v obci Bickerton nedaleko tábora Cholmondeley. Strhla se zde potyčka mezi jedním britským vojákem a skupinou silně podnapilých příslušníků brigády, mezi nimiž byli rotní Karel Čurda a Josef Gabčík. Během ní Angličana z restaurace „vyprovodili“, přičemž Gabčík měl údajně z obalu na plynovou masku

vytáhnout pistoli a podat ji Čurdovi se slovy: *Neboj se, tady máš pistoli a střelej!* Tato mimořádná událost sice způsobila pohoršení a vyšetřovalo ji 2. oddělení velitelství 1. čs. brigády, ale pro Gabčíka s Čurdou vyšetřování v podstatě vyšlo do ztracena.¹⁹

V čs. posádce v zámečku Moreton Paddox poblíž Leamington Spa připnul dne 9. prosince 1940 prezident Beneš Gabčíkovi druhý Československý válečný kříž 1939.²⁰

Prořídle řady 311. čs. bombardovací perutě byly doplňovány dobrovolníky od pěchoty. Mezi prvními, kteří podali žádost o převelení k letectvu, byli také Gabčík s Kubišem. Oba s přáním stát se palubními střelci. Ale žadatelů bylo mnoho, takže byli odmítnuti.²¹

Gabčíkův velitel ve Francii npor. Miloslav F. Kašpar a velitel praporu plk. Antonín Zeman – Barovský²² věděli,

17 AA, údaj získán od gen. Rudolfa Krzáka.

18 AA, rozhovor autora s Lornou Ellisonovou, provdanou Coombesovou, během její návštěvy ČR, v Nehvizdech, 17. 6. 2006.

19 VÚA – VHA, f. Evidence čs. vojenských osob v zahraničí za 2. sv. v., sign. 24-4/21, Karel Čurda, č. 1, s. 124–134; PLACHÝ, Jiří: Osudné selhání čs. zpravodajské služby? K předpokladům pro zařazení rt. Karla Čurdy do speciálních operací. *Historie a vojenství*, 2013, roč. 62, č. 4, s. 60–70; MAREK, Jindřich: *Muži z Ringway. Českoslovenští parašutisté ve Velké Británii 1941–1945*. Svět křídel, Cheb 2014, s. 57–58.

20 Prvním Čs. válečným křížem 1939 byl Gabčík vyznamenán již 28. 10. 1940. Viz *Vojenský archiv Trnava*, centrálna registratúra; VÚA – VHA, f. Kvalifikační listiny, Josefa Gabčíka.

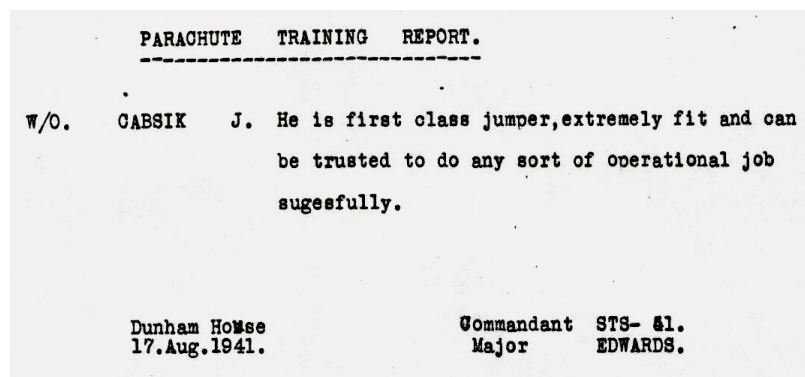
21 AA, rozhovor autora s plk. let. Richardem Husmannem (Filip Jánský), září 1987.

22 Npor. Miloslav F. Kašpar, nar. 12. 2. 1914 v Praze-Holešovicích. Ve Francii během bojů na Loiře velel 12. kulometné rotě, ve které byl čet. Josef Gabčík velitelem družstva. Pplk. Antonín Zeman (krycí jméno Barovský), nar. 3. 6. 1891 ve Stříbřeci, okr. Třeboň. Ve Francii velitel 2. praporu čs. 1. pěšího pluku. Srov. kol. autorů: *Vojenské osobnosti československého odboje 1939–1945*, VHÚ Praha – VHÚ Bratislava, Praha 2005, s. 334–335.

Gabčík (vpravo) v Cholmondeley Park – zatím „veselý život vojenský“
S kamarády před odjezdem z Cholmondeley, 28. října 1940, v den výročí vzniku ČSR (Gabčík druhý zprava)
Sto šedesát čtyři centimetrů vysoký Gabčík a jeho optimistické gesto

Foto: archiv autora

Hodnocení paravýcviku,
Dunham House 17. srpna 1941.
Velitel STS-51 mjr. Edwards
uvádí: „Rtm. Gabčík J. je
výsadkář první třídy, výjimečně
zdatný a může mu být svěřen
jakýkoliv operační úkol.“

Foto: VHÚ

Prezident Edvard Beneš
vyznamenává Gabčíka a Kubiše
Čs. válečnými kříži 1939,
Leamington 9. prosince 1940.
Tuto fotografii prezident Beneš
po válce podepsal pro Františka
Gabčíka.

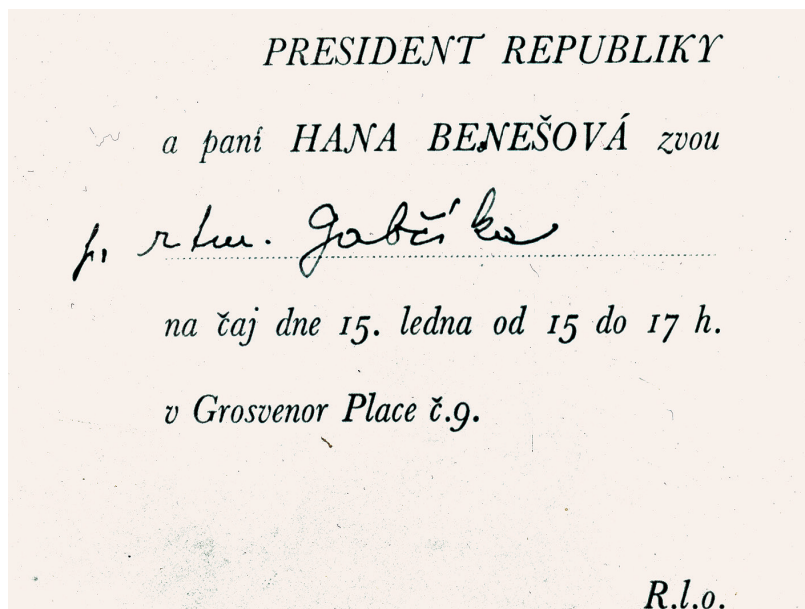
Foto: archiv Márie Gabčíkové

že dobrý voják se pozná teprve v boji. Gabčíka a Kubiše znali z fronty ve Francii, kde v palbě minometů a těžkých kulometů, tváří v tvář nepříteli na druhém břehu řeky oba obstáli. Když se k posádce v Moreton Paddox dostavili zpravodajští důstojníci Karel Paleček²³ a Jan Krček²⁴, organizující nábor mužů pro zvláštní úkoly, vybrali rovněž Gabčíka, Kubiše a mj. i Karla Čurdu. Po absolvování rotmistrovského kurzu byl Gabčík 25. dubna 1941 ustanoven výkonným rotmistrem 3. roty 1. pěšího praporu.²⁵

Velitelem operace ANTHROPOID

Dne 3. října 1941 šéf II. zpravodajského odboru plk. gšt. František Moravec, za přítomnosti pplk. Josefa Bartíka, mjr. Karla Palečka a mjr. gšt. Jana Krčka, přijal rotmistra Gabčíka a rotného Karla Svobodu a řekl jim: *Jsou v Praze dvě hlavní osoby, které reprezentují toto vybíjení. Je to K. H. Frank a Heydrich, nově přichozí. Podle našeho názoru, jakož i našich vedoucích osob, je třeba pokusit se o to, aby jeden z nich za to zaplatil...*²⁶

Podle původního plánu měla být operace ANTHROPOID zahájena 10. října 1941. Avšak 5. října, v závěrečné fázi výcviku, se Svoboda při cvičném seskoku z koše uvázaného balonu zranil na noze a v obličeji.²⁷ Gabčík okamžitě místo něho doporučil kamaráda Kubiše a Moravec návrh schválil.

Prezidentská pozvánka pro rtm. Gabčíka, který však nemohl pozvání vyhovět, protože v té době byl již vysazen ve vlasti
Foto: archiv autora

I když o Reinhardu Heydrichovi jako o cíli operace byla řeč již na schůzce v budově na Porchester Gate²⁸ 3. října 1941, o útoku na něho bylo definitivně rozhodnuto až na základě postupné analýzy.

Heydrich sám po svém nástupu do funkce zastupujícího říšského protektora nesl odpovědnost za krveprolití, a proto měl být i cílem odplaty. Rozhodující byl však postoj Britů. Prezident Beneš chtěl znát i názor Sovětů, ale především mínění domácího odboje.

O tom, jak různorodé pohledy na situaci po nástupu Heydricha vládly mezi zainteresovanými zpravodajskými důstojníky, svědčí zápis v deníku mjr. Palečka: *Moravec pravil, že bez dohody s domovem to nechce Beneš dělat, kdyby to prasklo, že to dělal Londýn, mohli by Němci postřílet více lidí a říci rozhlasem, že to je odpověď Londýnu. Gabčík dělá jakoby nic...*²⁹

Pro Gabčíka a Kubiše mezitím začalo drsné školení agentů-parašutistů, kdy je začali instruovat britští specia-

23 Mjr. Karel Paleček, nar. 28. 1. 1896 v Plzni. Po porážce Francie pokračoval u II. odboru MNO v Londýně. V září 1940 byl zařazen na funkci přednosta šifrové skupiny 1. oddělení. Později velitel tzv. Zvláštní skupiny D.

24 Mjr. gšt. Jan Krček, nar. 8. 6. 1901 v polském Přemyšlu. Ve Francii ustanoven velitelem 3. praporu 1. čs. divize. Zúčastnil se bojů na severním břehu Seiny a u Gien, kde vojáci pod jeho velením zadržovali postup německých vojsk. V Anglii se stal velitelem 3. roty 1. pěšího praporu 1. čs. smíšené brigády. Od poloviny března 1941 ustanoven přednostou 2. oddělení (zpravodajského) velitelství 1. čs. smíšené brigády.

25 Od 17. 6. do 7. 7. 1941 Gabčík absolvoval kurz pro zvláštní úkoly, od 17. 7. do 7. 8. 1941 pak základní sabotážní kurz ve Skotsku (STS-26). Následoval výcvik v seskoku padákem na letišti v Ringway (STS-51) ve dnech 10. 8. až 16. 8. 1941. VÚA - VHA, f. 37, sign. 37-308-1.

26 Tamtéž, sign. 37-308-3, originál strojopisu z 3. 10. 1941 pořízený u plk. gšt. Fr. Moravce.

27 Karel Svoboda, nar. 18. 12. 1912 ve Slaném. Po rekonvalescenci vykonával administrativní úkoly a prodělal školení se zaměřením na radiotelegrafii. V noci na 14. 9. 1944 byl vysazen v rámci operace WOLFRAM. Padl však záhy do rukou Gestapa a v KT Flossenbürg se dožil konce války. Jeho rodiče, manželka Irena a další příbuzní byli za heydrichiády zastřeleni. Jen dvouletý synek byl ušetřen. Dne 16. 6. 1948 Svoboda nešťastně orgánům StB prozradil místo konspirační schůzky a tím zavinil tragický konec svého bývalého kamaráda z doby války kpt. Václava Knotka. Karel Svoboda zemřel v Praze 3. 4. 1982.

28 Londýnské sídlo II. odboru MNO.

29 Záznam v deníku z října 1941. VÚA - VHA, Deníky pplk. Karla Palečka, rok 1941, s. 3 a AA, rozhovor autora s plk. v. v. Emilem Strankmüllerem v Kovářově, 7. 11. 1987.

listé z Velitelství zvláštních operací (Special Operations Executive, SOE).³⁰ Ve dnech 14.–18. října se oba znovu vrátili do skotského Arisaigu, kde se zdokonalovali ve střelbě a jiných dovednostech pro předpokládané situace. Od 26. října prakticky až do odeslání do operace absolvovali další školení na čs. zdokonalovací stanici (STS-2) v Bellasis. U cihlové zdi na dvoře Porchester Gate byli vyfotografováni, každý podepsal dokument „Můj úkol“ a sepsal poslední vůli.³¹

V sobotu 6. prosince 1941 je za přítomnosti plk. Františka Moravce, mjr. Emila Strankmüllera a tajemníka sovětského velvyslance v Londýně, plukovníka NKVD F. A. Čičajeva³² (!) přijal prezident Beneš. Poněkud v rozporu s touto skutečností je text pozvánky Edvarda Beneše a jeho choti Hany na čaj 15. ledna 1942. Je otázkou, proč ji rtm. Josef Gabčík dostal, když pozvání rozhodně nemohl vyhovět – byl totiž již osmnáctým dnem zpátky ve vlasti.³³

V noci na pondělí 29. prosince 1941 ve 3.24 hod. oba parašutisté přistáli na sněhem pokryté, zamrzlé oranici na západním okraji obce Nehvizdy.³⁴ V zahradnické boudě ukryli padáky a materiál. Gabčík, jenž si vykloubil palec a pochroumal kotník na levé noze, nuceně odpočíval. Iniciativu převzal Kubiš.³⁵

První články domácího řetězu

Z nedalekého železničního nádraží Mstětice odjeli vlakem do Rokycan a na záchytné adrese v domku čp. 319/II vyhledali dvaasedesátiletého železničáře na penzi Václava Stehlíka. Prokázali se heslem „Pozdrav od Hradeckého“³⁶. Stehlík oslovil MUDr. Zdenko Čápa,³⁷ jenž Gabčíkovi ošetřil zraněnou nohu a nasadil sádrový obvaz s podpatkem. Oba vojáci poté odjeli na další záchytnou adresu v Plzni-Roudné, Pod Záhorskem 1, k bývalému vrchnímu kriminálnímu inspektorovi policie Václavu Královi.³⁸ Jak uvádí Závěrečná zpráva Heinze Pannwitz z 25. září 1942, ten přivedl oba budoucí atentáčníky na Silvestra 1941 k policejnímu inspektorovi v záloze Janu Bejblovi, jenž zprostředkoval spojení do Prahy.

Zpráva o parašutistech putovala konspirativně k Janu Zelenkovi-Hajskému, Františku Pecháčkovi, Václavu Novákovi, Jaroslavu Piskáčkovi, Jaroslavu Smržovi, Františku Hejlovi, Antonínu Oktábcovi a Bohuslavu Strnadovi. Roli podporovatelů tak na sebe vzali vlastenci, především z řad bývalého Sokola.

První ubytování našel Gabčík v Praze-Vysočanech u Jaroslava a Antonie Piskáčkových, v ulici Na Břehu 15. Piskáček přivedl Gabčíka k dr. Stanislavu Hrubému.³⁹ MUDr. Břetislav

Anna Malinová, Gabčíkova vážná známost. Byla zatčena 23. 6. 1942 a popravena v Mauthausenu 24. 10. 1942. Foto: archiv autora

Lyčka pak každý týden vyhotovil revizní nález, potvrdil neschopenku a oběma parašutistům vystavil falešné nemocenské legitimace.

V té době se Gabčík seznámil s Annou Malinovou.⁴⁰ Podle jejích slov se poznali, když se vracela ze zaměstnání a v tramvaji ji oslovil mladý plavovlasý muž, který se představil jako Zdeněk Vyskočil. Teprve později se od něho dozvěděla jeho pravé jméno. Chodili

30 STEHLÍK, Eduard: SOE a příprava atentátu na Reinharda Heydricha. *Paměť a dějiny*, 2012, roč. VI, č. 2, s. 3–15.

31 Vykonáním poslední vůle pověřili rodinu Ellisonových ve Whitchurch. Srov. *VÚA – VHA*, f. 37, sign. 37-308-1, originál, rukopis, 1 s.

32 AA, rozhovor autora s plk. v. v. Emilem Strankmüllerem v Kovářově, 7. 11. 1987. Gabčík měl při té příležitosti údajně prezidentovi říct: *Nebojte se, pane prezidente, my to pro vás uděláme*. O přijetí parašutistů u prezidenta se ve svém deníku zmiňuje i jeho osobní tajemník Eduard Tábořský a rovněž Heinz Pannwitz v Závěrečné zprávě z 25. 9. 1942. Srov. ŽÁČEK, Pavel: Atentát na Heydricha – pohled z Londýna. *Paměť a dějiny*, 2012, roč. VI, č. 2, s. 82.

33 AA, kopie pozvánky. Podle rukopisu je zřejmé, že pozvánku psal plk. gšt. Bohumil Boček.

34 Letoun se nad plzeňskou Škodovkou v Plzni dostal do silné protiletadlové palby a pilot musel let odklonit, takže výsadek nemohl být uskutečněn v prostoru mezi obcemi Ejovice a Kyšice.

35 ČVANČARA, Jaroslav: Tentando Superabimus – Odvahou zvítězíme. *Paměť a dějiny*, 2012, roč. VI, č. 2, s. 120.

36 Adresu a heslo poskytl II. odboru MNO v Londýně někdejší sociálně demokratický poslanec František Němec, mimochodem známý učitele Jana Zelenky-Hajského z dob působení v Praze-Liboci. Záchytné adresy dostali parašutisté až v letadle od dispečera špkt. Jaroslava Šustra.

37 Pomoc dr. Čápa nebyla prozrazena díky mlčenlivosti rodiny Stehlíkových. Po válce podal důležité svědectví. Srov. ČVANČARA, Jaroslav: *Někdo žil, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc 1941–1943*. Laguna, Praha 1997, s. 51.

38 Adresu Králových a heslo „Adina zdraví Plzeň – 8. března je dobrý“ poskytl II. odboru Adolf Horák, velitel budoucí operační skupiny SULPHUR.

39 HRUBÝ, Stanislav MUDr.: Tak byl proveden atentát na Heydricha. Z archivu čs. sociální demokracie. *Právo lidu*, 19. 8. 1945, č. 83, s. 3–4.

40 Anna Malinová, roz. Komárková, nar. 20. 5. 1914 v Horách Stříbrných u Německého, dnes Havlíčkova Brodu, provdaná za Antonína

na procházku, později u ní bydlel. Svěřil se jí, že je parašutista. Když u ní spával, ostře nabitou pistoli měl stále pod polštářem.

Hlavními zpravodajskými centry se stal byt Václava a Marie Novákových v Praze-Libni, v ulici Stránského 3, byt Aloise a Marie Moravcových v Biskupcově 1745/7 na Žižkově, byt Josefa a Marie Svatošových v Melantrichově 15 na Starém Městě a byt Petra a Liboslavy Fafkových v Kolínské 1718/11 na Vinohradech. Roli podporovatelů na sebe postupně vzali další vlastenci, ať již z řad Masarykovy ligy proti tuberkulóze či Dobrovolných sester Červeného kříže.⁴¹

Z důvodu bezpečnosti a konspirace parašutisté často měnili jména a především úkryty. Z těch méně známých ubytovatelů to byli zejména: bývalý náčelník podolského Sokola MUC. Václav Seliger, bytem Praha-Podolí, Doudova 29, Antonín Sochůrek, Praha-Podolí, Přemyslova 88, Bohumil Zadák, Praha II, Školská 7 a Karel Riess, Praha-Podolí, Přemyslova 348.

V pátek 17. dubna 1942 odjeli Gabčík s Kubišem do Plzně. V rámci připravovaného náletu na plzeňskou Škodovku – operace CANONBURY – dostali speciální rozkazy nejen oni, ale i parašutisté dalších operačních skupin SILVER A a OUT DISTANCE. Ubytování byli u Vojtěcha a Mileny Kučerových v Resslerově ulici čp. 220/4. Gabčík však

byl den před akcí odvolán⁴² a spolu s Vlastimilem (Aťou) Moravcem odjel vlakem zpět do Prahy. Důvodem byla obava, aby v případě ztráty na životech nebyl ohrožen úkol operace ANTHROPOID.

Schyluje se k atentátu

Parašutisté mezitím promýšleli různé varianty útoku. Vše pečlivě tajili, o jejich plánech věděl jen malý okruh zasvěcených. Gabčík soudil, že největší šanci na úspěch by měla varianta likvidace Heydricha přímo v Panenských Břežanech, kde zastupující říšský protektor od Velikonoc 1942 s rodinou bydlel. S Aťou Moravcem se sešli na konečné tramvaje v Praze-Kobylisích a na kolech odjeli do Panenských Břežan. Po návratu Kubiše z Plzně tak jezdili každý den, aby se obeznámili se všemi eventualitami. Dokonce po dvanáct dní sedávali v silničním příkopu a pozorovali projíždějícího Heydricha. Když je v autě mýjel, povstali a pozdravili ho hlubokou úklonou a zdvihnutím klobouku. Stalo se, že Heydrich na pozdrav přátelsky reagoval.⁴³ V otevřeném terénu mohli zaútočit i minometem Tree Spigot – speciální britskou nástražnou zbraní, jejíž vrhací komponent měli ve výzbroji. Nakonec od varianty útoku v Panenských Břežanech ustoupili, a to z důvodu posílení Heydrichovy osobní

bezpečnosti. Okolí tzv. dolního zámku, tedy Heydrichova sídla, i okolí tzv. horního zámku, sídla K. H. Franka, bylo postupně posíleno hlídkami německé policie, Waffen-SS a zvláštním oddílem protektorátního četnictva.

Přesné údaje o Heydrichově pohybu získali, až když se řídící učitel Jan Zelenka-Hajský obrátil na svého bývalého žáka Františka Šafaříka, zaměstnance Hospodářské správy Pražského hradu. Ten začal dodávat relevantní informace.

Příprava k útoku nebyla bez komplikací. Jednak samotný Heydrich se v Protektorátu vyskytoval jen sporadicky, a potom část představitelů domácího odboje začala útok zpochybňovat, především v obavách z možných následků. Například v sobotu 9. května 1942 se v neosvětlených holešovických ulicích uskutečnila schůzka, na níž se čelný představitel organizace Ústřední vedení odboje domácího (ÚVOD) doc. Vladimír Krajina v přítomnosti ilegalisty JUDr. Jaroslava Valenty a velitele operační Skupiny SILVER A npor. Alfreda Bartoše pokoušel Gabčíkovi a Kubišovi rozmluvit jejich úkol (ke kterému se ovšem nechtěli přiznat). Krajina se jim marně pokoušel vysvětlit, proč část ÚVODu s atentátem nesouhlasí. I další pokusy o odvolání atentátu vyšly naprázdno.

Pro Gabčíka a Kubiše, plně odhodlané k činu, to byly znepokojivé

Depeše radiostanice LIBUŠE zaslaná 12. 5. 1942 do Londýna. Zkratka CHES znamená sídlo čs. zpravodajské služby Porchester Gate, zlomek ½ za touto zkratkou znamená, že část představitelů ÚVODu (dr. Arnošt Heidrich, doc. Vladimír Krajina, prof. Ladislav Vaněk) je pro odvolání atentátu. Jasná a konkrétní odpověď z Londýna na tuto depeši ale nikdy nepřišla. Foto: VHÚ

12. květen 1942.

Konspirační. 789-275-11

CHES Úvod /civilní organizace/vyřadil úkol Stránada a Vyskočila a žádá o předání této depeše: Z příprav, které konají S. a V. usuzujeme přes jejich /A

790-280-11

A/ trvalé mlčení, že chystají atentát na H. Tento atentát by asi v ničem neprospěl spojencům a pro náš národ by měl nebezpečné následky. /B/

Malinu. Bydleli ve druhém patře domu v Benešově 52 (za války Linecká) v Praze XIV-Pankráci. Dne 17. 3. 1939 se jim narodila dcera, ale již v květnu 1941 Anna ovdověla. Našla si zaměstnání v kartonážním závodě firmy K. Reicha v Kartouzské ulici na Smíchově, kde se poznala s kolegyní Ludmilou Soukupovou. V úterý 23. 6. 1942 byla na svém pracovišti zatčena a dne 24. 10. 1942 zastřelena v Mauthausenu. Srov. ČVANČARA, Jaroslav: *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc 1941-1943*, s. 57, 130, 190.

41 Více o spolupracovnících viz ČVANČARA, Jaroslav – JANÍK, Vlastislav – LEDVINKA, Václav – ŠUSTEK, Vojtěch: *Pamětní kniha. 294 hrdinů a obětí heydrichiády popravených v Mauthausenu*. Archiv hl. m. Prahy – Scriptorium, Praha – Dolní Břežany 2013.

42 Pravděpodobně velitelem SILVER A npor. Alfredem Bartošem.

43 Srov. ŠUSTEK, Vojtěch: *Atentát na Reinharda Heydricha a druhé stanné právo na území tzv. protektorátu Čechy a Morava*, s. 726.

Samopal Sten-Gun Mk II FF 209 odhozený na místě činu. Ze snímku je patrné, že Gabčík nepoužil ramenní opěrku.

Únik Gabčíka z místa činu, jak ho zakreslila německá kriminální policie Foto: archiv autora

skutečnosti. Dne 11. května npor. Alfred Bartoš a prof. Ladislav Vaněk stylizovali telegram, který v noci na 12. května radiostanice LIBUŠE ode-slala do Londýna. Část (½) organizace ÚVOD v něm vyjadřovala nesouhlas s atentátem.

CHES ½ Úvod /civilní organizace/ vy-
tušil úkol Strnada a Vyskočila a žádá

o předání této depeše: Z příprav, které
konají S. a V., usuzujeme přes jejich
trvalé mlčení, že chystají atentát na
H. Tento atentát by asi v ničem ne-
prospěl spojencům a pro náš národ by
měl nedozírné následky. Nejen, že by
ohrozil naše rukojmí a politické vězně,
ale vyžádal by si tisíce dalších životů,
uvrhl náš národ do neslýchaného útisku.

Zároveň smetl poslední zbytky jakéko-
liv organizace a tím znemožnil, aby zde
ještě něco užitečného bylo vykonáno pro
spojence. Prosíme proto, abyste přes
SILVER dali příkaz, aby atentát nebyl
podniknut. Nebezpečí z prodlení, dejte
příkaz obratem.⁴⁴

Napjatou situaci ještě umocňo-
vala zvyšující se aktivita německé
okupační moci. V Praze-Strašnicích
proběhlo 17. května zatýkání u rodiny
Vojtěchovských, v Rokycanech zatý-
kalo Gestapo 23. května kolem 8.30
hod. u Stehlíků.

V Londýně se rozhodli nechat akci
proběhnout. Smyčka se definitivně
utáhla. V úterý 26. května se Gabčík
rozloučil s Annou Malinovou. V noci
na 27. května přespál u Jaroslava a Jar-
mily Smržových v Zákostelní 666/5
v Praze-Vysočanech, Kubiš u rodiny
Václava a Emanuely Khodlových ve
Valdecké 659/16 rovněž v Praze-Vy-
sočanech.

Zásadní objev

Atentát na Heydricha byl uskutečněn
27. května 1942. Od poválečných let až
do současnosti se vedly vášnivé spory
o to, proč Gabčíkův samopal Sten-Gun
Mk II (evidenční č. FF 209) nefungoval.
Žádný dostupný německý dokument
ani Pannwitzova Závěrečná zpráva
z vyšetřování atentátu tento problém
neřešila. Samozřejmě převažovaly
domněnky o možném technickém
selhání zbraně, ovšem chyběl jaký-
koliv pádný důkaz. To pochopitelně
otevřelo prostor pro další spekulace
a hypotézy. Teprve nyní archivář Voj-
těch Šustek objevil policejní záznam
ze 4. června 1942, ve kterém se uvádí:
*Pachatel pokoušel se vystřeliti z auto-
matické pistole na osoby sedící ve voze,
avšak náboj se vzpříčil v hlavni.*⁴⁵

Průběh atentátu a události, které
následovaly bezprostředně po něm,
byly mnohokrát podrobně popsány

44 VÚA – VHA, f. 37, Radiodepeše LIBUŠE z 12. 5. 1945, originál strojopisu.

45 Příloha k německojazyčné zprávě Policejního ředitelství Praha, oddělení presidium B, její nepodepsaný průklep se dochoval. ABS, f. Ústředna Státní bezpečnosti (305), sign. 305-260-5. V plném znění dokument uveřejní Vojtěch Šustek v připravovaném třetím svazku edice německojazyčných dokumentů *Atentát na Reinharda Heydricha a druhé stanné právo na území tzv. protektorátu Čechy a Morava*.

a jsou natolik známé, že se jimi nebudeme v tomto článku zabývat. Jen doplňme, že podle fotodokumentace ze Závěrečné zprávy vypálil Gabčík u budovy Prometheus nejméně třikrát, protože německá kriminální policie (Kripo) zde našla tři vypálené britské nábojnice zn. Kynoch. Před krámkem řezníka Františka Braunera, kde došlo k střeleckému duelu Gabčíka proti Kleinovi, byla nalezena pouze jedna vypálená nábojnice. Kripo zřejmě druhou nábojnici nenalezlo. Víme totiž, že Gabčík vystřelil dvakrát a Heydrichův řidič Johannes Klein byl zasažen do nohy dvěma výstřely.

Po zneškodnění řidiče se Gabčíkovi podařilo uniknout. Je pravděpodobné, že po atentátu se dostal do stavu krajního psychického rozrušení a vyčerpání. Podle Pannwitzovy Závěrečné zprávy se krátce po 11. hodině uchýlil ke Svatošovým do Melantrichovy ulice. Byl nervózní a propocený. Když se umyl, vytáhl z kapsy pistoli a řekl: *Zatracený krám, člověk se s tím musí vláčet a je mu to k ničemu*. Svatošovi po jeho odchodu vyhlédli z okna. Gabčík již v naprostém klidu přistoupil ke květinářce a koupil od ní kytici konvalinek. Celé odpoledne pak odpočíval u Fafků. Odbarvil si vlasy a strávil u nich noc.⁴⁶

Co následovalo den poté, popsal po válce prof. Josef Ogoun: *Ráno příštího dne 28. 5. 1942 příběhla paní Fafková pro bonbony, tj. pro náboje, které měl Zdeněk (Gabčík) v kapsách svrchníku visícího v našem šatníku. Vykládala, že je Zdeněk mrzutý, že se mu nepove-*

*dl výstřel ze strojní pistole, kterou prý nabíjel jen podle hmatu v aktovce [...] Špatně prý dorazil záklopku, takže rána nevyšla [...] Po obědě vyložil nám Jarka (Kubiš): ...odjistil jsem pumu a šel až k autu, abych nechybil. Protože je to puma rychle explodující, věděl jsem, že to slíznu s nimi, ale to nic. Ze vzdálenosti asi čtyř kroků jsem vrazil pumu někam na stupátko a rychle cowl. Puma explodovala a palčivá bolest zalila mé oko...*⁴⁷

Od čtvrtka 28. května 1942 Josef bydlel u Anny Malinové. Posledním úkrytem parašutistů se stal katedrální chrám sv. Cyrila a Metoděje v Resslově ulici. Gabčík tam přišel až v pondělí 1. června.⁴⁸ V chrámu, zvláště v kryptě, byla zima. Nezahřály ani likéry dopravené z Pardubic Hanou Krupkovou od hoteliéra Arnošta Košťála. Většina parašutistů byla nachlazená. Okolnosti prozrazení a průběh urputného boje mezi sedmi parašutisty a přesilou Waffen-SS o kostel sv. Cyrila a Metoděje byly již mnohokrát popsány.⁴⁹

Když palba, místy se slévající v jediný nepřetržitý zvuk, skončila, stěny byly potřísněny krví obránců. Čtyři těla z krypty, mezi nimi i Gabčíkovo, většinou ještě mokrá od vody, kterou hasiči při dobývání chrámu pouštěli dovnitř větracím okénkem, byla v kobercích vynesena z kostela na chodník na rohu Resslovy a Václavské ulice. Němci potřebovali co nejrychleji zjistit jejich totožnost. První zběžné identifikace se zúčastnili Viliam Gerik, Vlastimil Moravec a Hana Krupková. Karel Čurda pak

identifikoval Josefa Gabčíka, Adolfa Opálku, Josefa Valčíka, Jana Kubiše a Jaroslava Švarce. Zbývající parašutisty Jana Hrubého a Josefa Bublíka neznal nebo nepoznal. Podle výpovědi leželo na dlažbě osm těl. Ke kostelu přivezli také tělo Milíče Zelenky,⁵⁰ kterého někteří ze svědků mylně označovali jako Gabčíka.

Stopy končí v neznámu

Šéf řídící úřadovny Gestapa v Praze dr. Hans Ulrich Geschke ve zprávě z 29. června 1942, určené státnímu tajemníkovi K. H. Frankovi, v bodě č. 12 uvedl: *Ohledáním čtyř mrtvol, vytažených ze sklepa, bylo prokázáno, že žádný z těchto mužů nebyl zabit působením palby Waffen-SS, nýbrž že se všichni zabili tím, že si sami vpálili ránu do hlavy; dva z agentů použili navíc ještě jedu*.⁵¹

Těla byla převezena do německého Ústavu pro soudní lékařství a kriminalistiku. Zde byla zaregistrována a označena římskými čísly I–VII. Ti, kteří bojovali v kryptě, I–IV, ti z kůru V–VII. V následujících hodinách a dnech probíhala ve Velké pitevně, ale také v chladírně ve sklepech rozsáhlá identifikace. Byly sem přiváděny desítky osob: svědci a další zatčení.

Pitva sedmi mrtvých parašutistů proběhla z nařízení německé tajné policie, tedy Gestapa, ve dnech 23.–26. června 1942. Pitevní protokoly nesly čísla 548–554/1942. Samotné pitvy prováděl německý prof. MUDr. Günther Weyrich a asistent MUDr. Wilhelm Steffel.

46 Srov. ŠUSTEK, Vojtěch: *Atentát na Reinharda Heydricha a druhé stanné právo na území tzv. protektorátu Čechy a Morava*, s. 731.

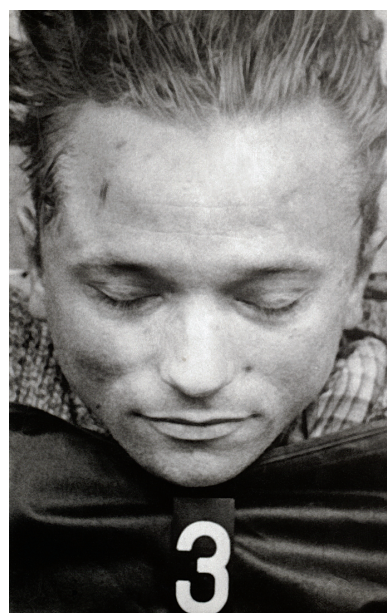
47 Prof. PhDr. Josef Ogoun, bytem Praha XIX, Starodružníků 18, přítel rodiny Fafkových. V roce 1945 vydal vlastním nákladem sice pozoruhodné, avšak rozporuplné svědectví *Pravda o Heydrichovi*.

48 Svědectví Anny Malinové, citované v *Národní politice*, 5. 9. 1942, s. 2.

49 Nejpodrobněji ŠUSTEK, Vojtěch: *Atentát na Reinharda Heydricha a druhé stanné právo na území tzv. protektorátu Čechy a Morava*, s. 373–418.

50 V některých poválečných výpovědích, včetně té, kterou učinil Karel Čurda, byl uváděn počet mrtvých u kostela nikoliv sedm, ale osm! Jak je to možné? Syn řídícího učitele Jana Zelenky-Hajského se 17. 6. 1942 otrávil v tzv. Husově háji v Záběhlicích, nad domem čp. 1730. Jeho identifikace se teprve upřesňovala (nejprve byl Gestapem mylně označen jako možný parašutista). 18. 6., po boji, bylo jeho tělo převezeno z Ústavu pro soudní lékařství a kriminalistiku a na roh Václavské a Resslovy ulice položeno k ostatním mrtvým parašutistům k identifikaci. Z této skutečnosti vznikla po válce řada nedorozumění. Např. fotografie mrtvého Zelenky byla mylně označována za snímek mrtvého Gabčíka.

51 AMORT, Čestmír: *Heydrichiáda*. Naše vojsko, Praha 1965.

Snímek řeznického krámků Františka Braune-
ra se situační kresbou. Gabčíkovi se podařilo
zneškodnit SS-Oberscharführera Johannese
Kleina.

Kostel sv. Cyrila a Metoděje po boji a na fo-
tografii pod ním mrtvý Josef Gabčík

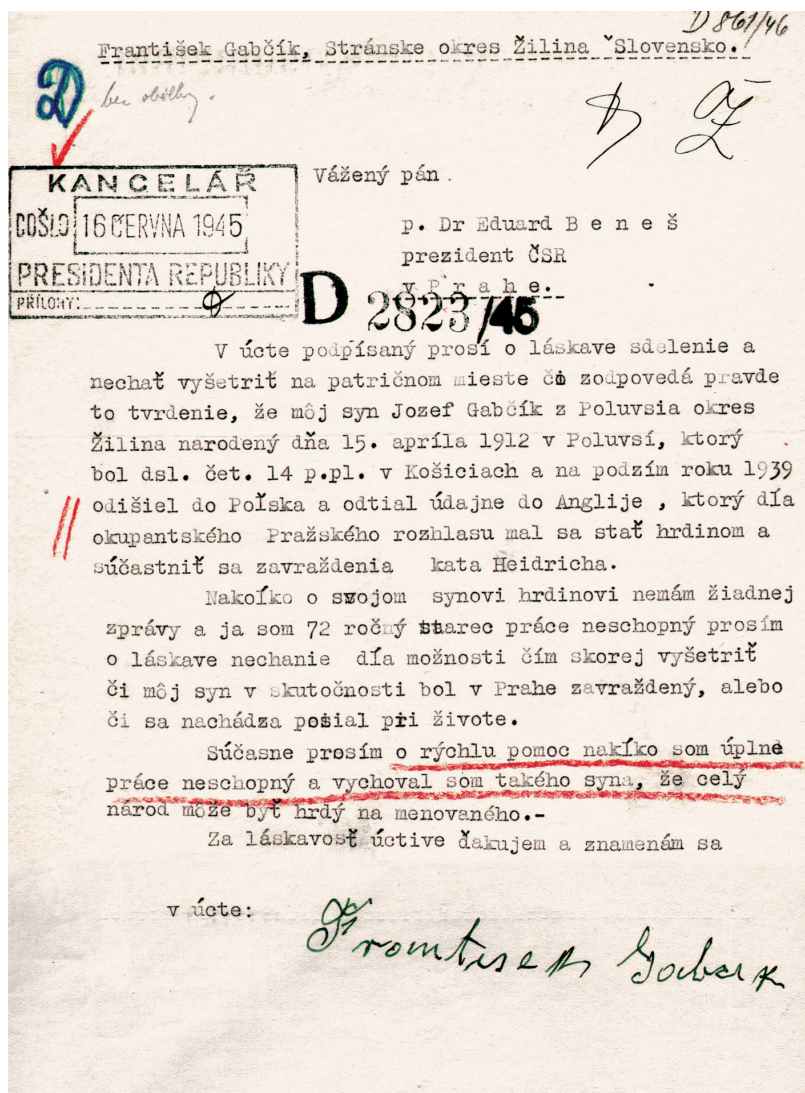
Vedoucí i zástupci, úředníci jednotlivých re-
ferátů Gestapa. Snad kompletní III. odděle-
ní. Nad kým z mrtvých parašutistů se sklání
K. H. Frank, není zřejmé. Přihlíží šéf vyšetřu-
jící komise Heinz Pannwitz (v popředí druhý
zleva) a zjevně otřesený Karel Čurda (čtvrtý
zleva).

Foto: archiv autora

Tělo č. III., tedy Josefa Gabčíka, bylo pitváno 23. června 1942. V příslušném protokolu č. 550 je uvedeno, že byl oblečen do hnědé teplákové soupravy, pyžamových kalhot, světlemodrých spodků, trenýrek, dvou vlněných pulovrů a modře kostkované košile. V protokolu chybí údaj o jeho výšce a váze. U popisu místa vstřelu a místa výstřelu na spáncích nebyla uvedena ráže pistole, ale pouze to, že se Gabčík zastřelil ze silně průrazné zbraně. Anatomický nález dokládá, že rána byla vypálena z hlavně přiložené ústím k pravému spánku. Projektil vyšel ven v levé spánkové krajině.

Na rozdíl od ostatních pěti parafistiků neměly být hlavy Gabčíka a Kubiše jako přímých vykonavatelů atentátu pitvány, preparovány ani rozříznuty. Naopak jim měla zůstat zachována tvář. Měly být odděleny od trupu a uchovány jako tzv. mokré preparáty.⁵² Pro tento účel šéf kontrarozvědného III. oddělení pražského Gestapa Wilhelm Schultze přikázal šéfu kladenské venkovní úřadovny Gestapa Haraldu Wiesmannovi opatřit speciální, asi padesát centimetrů vysoké skleněné válce. Wiesmann je osobně předal příslušníku III. oddělení Josefu Chalupskému, jenž je dopravil do Ústavu MUDr. Stefflovi.

Ten před vlastní pitvou Gabčíka a Kubiše provedl nástřik hlav konzervačním roztokem, vpraveným injekčně do vypreparovaných krčních cév.⁵³ Skleněné dózy s hlavami byly v budově německého Ústavu pro soudní lékařství uloženy v uzamčené skříni ve Velké pitevně. Po vyhraně válce měly být vystaveny jako exponáty v chystaném německém kriminalistickém muzeu. O jejich osudu není nic známo. Dne 20. dubna 1945 je příslušníci německé policie odvezli neznámo kam.

Dopis Gabčíkova otce Františka ze 16. 6. 1945, v němž informuje prezidenta dr. Beneše, že nemá o synovi žádné relevantní zprávy

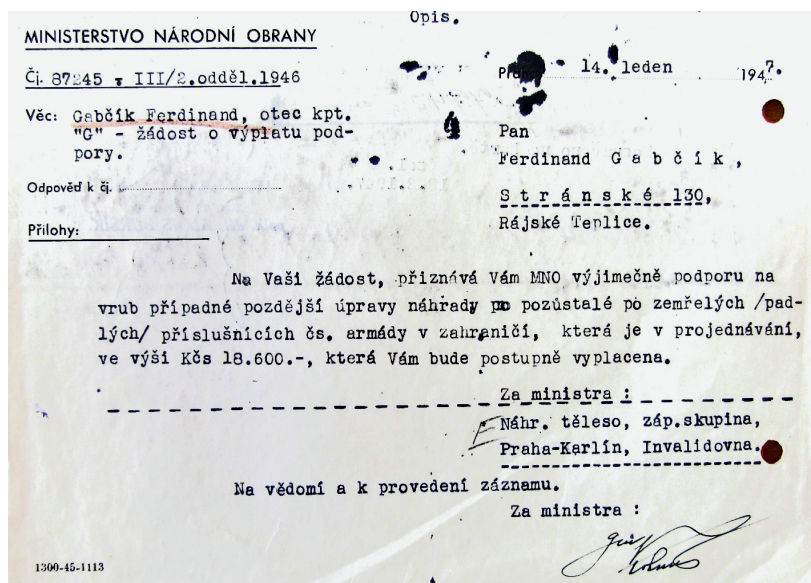
Foto: AKPR

Podle jedné z hypotéz do bavorského Schirndingu. Jedna z posledních, avšak neověřených indicií naznačuje, že skleněné dózy s hlavami Gabčíka a Kubiše

byly v osmdesátých letech minulého století uloženy v depozitáři východoněmeckého muzea Volkspolizei na berlínské Brunnenstraße.

52 Dekapitovaná těla byla spolu s histologickými zbytky odvezena na hřbitov do Ďáblic a za přísného utajení nepietně vhozena do speciálních šachty. Již začátkem války byly u tzv. Severní zdi vyhloubeny šachty pro „zvláštní účely“. Do nich byly tajně a bez zbytečné pozornosti veřejnosti pohřbívány neidentifikované, náhle zemřelé, sebevrazi, utonulí a další. V době nacistické okupace sem začaly být ukládány rovněž ostatky těch, u nichž Gestapo nařídilo soudní pitvu. V této praxi se na Ďáblickém hřbitově pokračovalo i po válce, až do začátku padesátých let...

53 AA, rozhovor autora s MUDr. Emanuelem Vlčkem, DrSc. (5. 2. 1988), prof. MUDr. Jaromírem Tesařem, DrSc. (4. 10. 1988) a pitevním laborantem Václavem Brunou (5. 1. 1989).

Jedna z řady finančních podpor vyplacených Gabčíkovu otci Františkovi. Peníze nevyužil. Tajně je totiž ukrýl a tím zcela znehodnotil. Foto: VHÚ

Ve čtvrtek 3. září 1942 se ve velké zasedací místnosti Petschkova paláce konal monstrproces s duchovními české pravoslavné církve. Komédie s tragickým koncem byla od počátku zrežirována do nejmenších podrobností. Nedělní noviny přinesly obsírné referáty.⁵⁴ Předseda stanného soudu dr. H. U. Geschke, šéf III. oddělení Wilhelm Schultze a Heinz Pannwitz vyslechli mj. i Annu Malinovou: Jedenkrát přinesl s sebou v aktovce jakési koule. Když se tázala, co to je, odpověděl: „Nesahej na to, mohlo by se ti něco stát...“ Dále se už netázala, ale později on sám jí řekl, že jsou to bomby. Během doby zdržoval se u ní i děle, tak dva i tři dny. Den před atentátem, tj. ve středu, tam ale nebyl. Přišel až ve čtvrtek. Byl rozčilený. Když se ho tázala proč, odvětil: „Byl atentát, což

to nevíš?“ Teprve později jí řekl, že je jedním z atentátníků. Odsoudila prý jeho čin a řekla, že ten, kdo to udělal, je lump. „Tedy ten lump stojí před tebou,“ řekl Gabčík. Malinová vypovídá, že znala i druhého přítele Gabčíkova. Jmenoval se prý Otta Strnad, znala ho také od ledna. Gabčík u Malinové byl až do pondělí 1. června. Nevycházel vůbec z domu. V pondělí, když odcházel, slíbil, že přijde později, ale neřekl, kam jde. Pak ho už nespátřila. Až obrázek v novinách a v patologickém ústavu, kde ji byla ukázána jeho mrtvola.⁵⁵

Odešel jako vítěz

Sousedé rodiny Gabčíkových, Čižmárikovi, kteří bydleli v Poluvsii nedaleko železniční stanice, vlastnili jako jedni z mála radiopřijímač. Chodil se k nim

poslouchat zahraniční rozhlas. O atentátu se Gabčíkovi dozvěděli právě z rozhlasu. Uvědomovali si, že se nevyhnou vyšetřování, celé noci nespali. Spolu s policisty se k nim dostavil sám Šaňo Mach (podle jednoho svědectví i F. Ďurčanský)⁵⁶. Podle úředního zápisu František Gabčík, zdrcený ztrátou syna, odpověděl na otázku, zdalipak ví, co jeho syn udělal: *To mi dal Slovenský štát*. Když policisté namítli, že Slovenský štát nemůže za to, že jeho syn je spolumrahem, odpověděl: *A čo mal inšie robiť*.⁵⁷ Otce a jeho dalšího syna Alexandra odvezli do Žiliny do vyšetřovací vazby. Přednosta Úřadu štátnej bezpečnosti (ÚŠB) pak navrhl otce za drzé výroky uvěznit alespoň na 14 dní ve věznici Ilava u Trenčína. O tom, jestli k tomu došlo, nebyl doposud objeven žádný záznam.

Připomeňme, že 294 československých vlastenců, příbuzných a spolupracovníků členů paraskupin ANTHROPOID, SILVER A, OUT DISTANCE a INTRANSITIVE, bylo v souvislosti s atentátem na Heydricha ve dnech 24. října 1942, 26. ledna 1943 a 3. února 1944 zavražděno v koncentračním táboře Mauthausen. Mezi nimi i do odboje zapojená Alžběta Šenoldová, roz. Šimčísková (krycí jméno Eržika), Slovenka žijící v Praze. Byla nacisty zavražděna plynem 26. 1. 1943 a téhož dne byl v Mauthausenu zastřelen její choť ing. Augustin Šenold.

Mnozí v Poluvsii i okolí si kladli otázku, jak je možné, že rodina a příbuzní Josefa Gabčíka se pomstě nacistů a tragickému osudu vyhnuli, že obec nestihl stejný osud jako Lidice. Němci se prostřednictvím německého policejního ataše o příbuzné Gabčíka zajímali. S odstupem let se však lze právem domnívat, že perzekuce

⁵⁴ Srov. *Nedělní České slovo* z 6. 9. 1942, s. 4 či deník *Národní politika*, z téhož dne, s. 2.

⁵⁵ Viz Pannwitzova Závěrečná zpráva, in: ŠUSTEK, Vojtěch: *Atentát na Reinharda Heydricha a druhé stanné právo na území tzv. protektorátu Čechy a Morava*, s. 586–818, citovaná pasáž i v deníku *Národní politika*, z 6. 9. 1942, s. 2.

⁵⁶ Alexander (Šaňo) Mach, nar. 11. 10. 1902 v Palárikovu, slovenský politik, vrchní velitel Hlinkových gard, člen užšího předsednictva Hlinkovy slovenské ľudové strany, ministr vnitra a místopředseda slovenské vlády. Prof. JUDr. Ferdinand Ďurčanský, nar. 18. 12. 1906 v Rajci u Žiliny, slovenský politik, člen Slovenského sněmu, ministr zahraničí.

⁵⁷ Dopis přednosta Úřadu štátnej bezpečnosti Dr. Petera Starinského slovenskému ministru vnitra Alexandru Machovi, Bratislava, 25. 6. 1942. SNA, f. 203, sign. 203-80-62. Srov. ŠUSTEK, Vojtěch: *Atentát na Reinharda Heydricha a druhé stanné právo na území tzv. protektorátu Čechy a Morava*, s. 773–775.

František Gabčík byl v srpnu 1945 vyznamenán Československým válečným křížem 1939. Na fotografii před Pražským hradem v doprovodu Márie Čižmárikové a Pavla Michalíka.

Zřejmě jediný existující snímek Josefova bratra Alexandra. Na fotografii s manželkou Márií.

Foto: archiv Katariny Tomčíkové

slovenských občanů by v roce 1942 mohla narušit německo-slovenské spojenecké vztahy.⁵⁸

Josefova matka Mária Gabčíková zemřela 9. března 1944 a byla pochována na hřbitově v Poluvsi. Ovdovělý František se po čase znova oženil.⁵⁹ Přednosta Zvláštní skupiny D plk. Karel Paleček mu po skončení války v dopise z 18. června 1945 vyjádřil hlubokou soustrast nad smrtí jeho syna. Oficiálně potvrdil, že Josef Gabčík položil život v boji s nepřitelem. V dopise psal, že *bližší informace ohledně pozůstalosti mohou být sděleny na adrese škpt. Jaromír Nechanský MNO, hl. štáb, Praha, Dejvice, 5. poschodí, č. dveří 38, přijímací dny pondělí a pátek 9–11 hodin.*⁶⁰

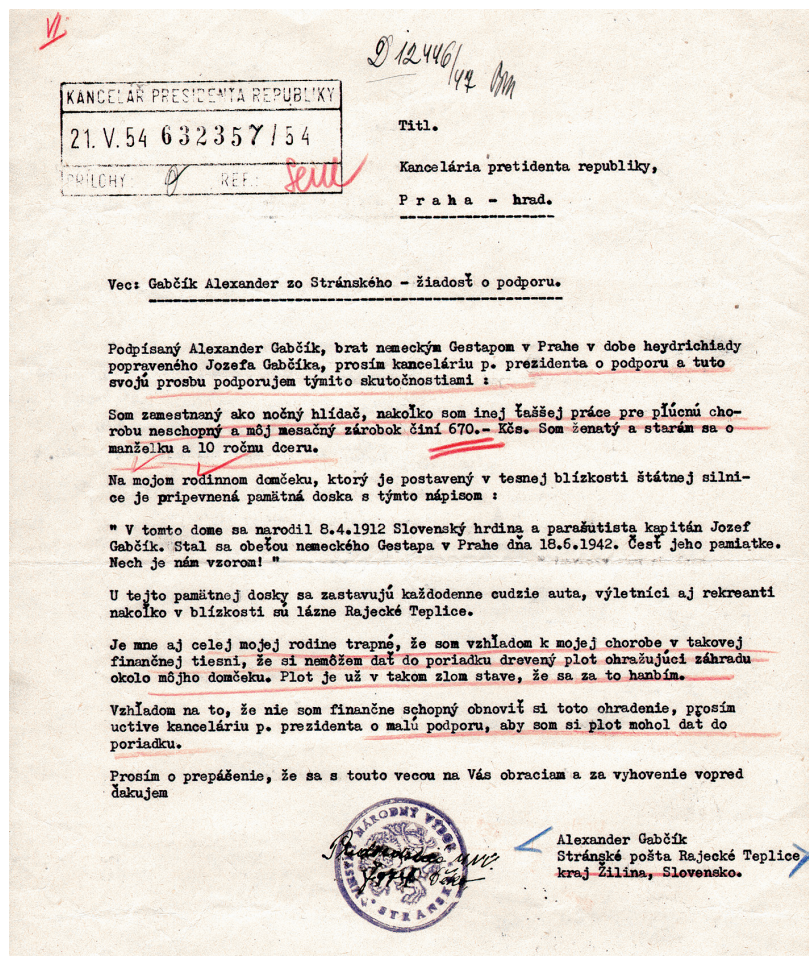
Na základě rozhodnutí Jeho Veličenstva britského krále bylo v únoru 1946 jméno Josefa Gabčíka, podobně jako Jana Kubiše a Adolfa Opálky, za projevovou odvahu zaznamenáno do knihy cti. Půl roku předtím prezident dr. Edvard Beneš pozval Františka Gabčíka a jeho sousedku Máriu Čižmárikovou na Pražský hrad. Kancléř Jaromír Smutný v zastoupení za onemocnělého prezidenta vyznamenal Františka Gabčíka Československým válečným křížem 1939. Podle úředního sdělení Ministerstva národní obrany ze 14. ledna 1947 bylo mu přiznáno od-

58 Možná svou roli sehrála i skutečnost, že pravomoc pražské či brněnské řídicí úřadovny Gestapa do oblasti Slovenska v podstatě nezasahovala a že protektorátní Úřad říšského protektora se slovenskými záležitostmi nezabýval.

59 O Františkově druhé ženě Alžbětě, roz. Kostolné, nar. 6. 6. 1887, se zatím nepodařilo získat další údaje. Ví se pouze, že dožila v domově důchodců a byla pochována v Poluvsi.

60 AA, kopie Palečkova dopisu. Mjr. gšt. Jaromír Nechanský, bývalý parašutista, velitel operační skupiny PLATINUM-PEWTER, hrdina Pražského povstání (po válce mimochodem vyšetřoval okolnosti atentátu na Heydricha). Po komunistickém puči zatčen, odsouzen k trestu smrti a oběšen 16. 6. 1950. Srov. ČVANČARA, Jaroslav: Případ Nechanský. *Víkend deníku Práce*, 2. 6. 1990; dále LIŠKA, Otakar a kol.: *Vykonané tresty smrti. Československo 1918–1989*. ÚDV, Praha 2000, s. 100.

Žádost Alexandra Gabčíka o finanční podporu ze dne 21. května 1954

Foto: AKPR

Prezident Ludvík Svoboda předává Gabčíkově sestře Františce Jankechové hvězdu I. třídy Čs. vojenského řádu bílého lva „Za vítězství“. Pražský hrad, 18. června 1968.

Foto: archiv autora

škodnění ve výši 18 600 Kč.⁶¹ František Gabčík zemřel v roce 1949.

Josefův bratr Alexander, jenž se v roce 1944 zúčastnil Slovenského národního povstání, v polovině padesátých let postupně onemocněl těžkým astmatem. Poslední roky strávil téměř bezvládný na lůžku. Opakovaně žádal Ministerstvo národní obrany a Kancelář prezidenta republiky, aby mu bylo vydáno osvědčení o účasti na národním boji za osvobození podle § 8 zákona č. 255/1946 Sb. Bylo mu přiznáno několik jednorázových finančních příspěvků.⁶² Zemřel dne 5. února 1967. Josefově sestře Františce Jankechové předal prezident Ludvík Svoboda dne 18. června 1968 nejvyšší čs. vyznamenání - hvězdu I. třídy Čs. vojenského řádu Bílého lva „Za vítězství“. Františka Jankechová zemřela v roce 1984. Poslední nositelka jména Gabčík, paní Mária Gabčíková, Josefova švagrová, zemřela v roce 1998. Všichni jsou pochováni na příkře se svažujícím terasovitém hřbitově v Poluvsii.

Z prohraného boje v kryptě katedrálního chrámu sv. Cyrila a Metoděje v Resslově ulici Josef Gabčík přesto odešel jako vítěz.

pd

⁶¹ Podle vyprávění Gabčíkovy praneťeře Katariny Tomčíkové z března 2015 uschoval podivínský František Gabčík velké množství peněz pod sud v kuchyni tak, aby o nich nikdo z rodiny nevěděl. Nenašly se ani po jeho smrti. V roce 1953 přišla měnová reforma. Teprve dlouho po ní Mária Gabčíková peníze objevila. To už však neměly žádnou hodnotu.

⁶² AKPR, f. Kancelář prezidenta republiky, inv. č. 3083, sign. 608443/62, k. 857.